

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ МУБОРАК РАМАЗОН ОЙИНИ МУНОСИБ ТАРЗДА ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА

Сўнгги йилларда мамлакатимизда миллий ўзгичимизни тиклаш, инсон қадрини улуғлаш, фуқароларимизнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш борасида ғоят муҳим ислохотлар амалга оширилмоқда. Хусусан, муқаддас динимизнинг инсонпарварлик руҳи билан йўғрилган эзгу аъёнларини муносиб давом эттиришга улкан эътибор қаратилмоқда. Ватанимизнинг қадимий тарихини чуқур ўрганиш, буюк аллома ва азиз авлиёларимизнинг иборатли ҳаёт йўли, ноёб илмий меросини тадқиқ этиш ёш авлодни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш ишлари билан уйғун ҳолда олиб борилмоқда.

Бу жараёнда, айниқса, билим ва маърифат, маънавий поклик, меҳр-оқибат, хайру саховат фазилатлари улуғланган муборак Рамазон ойининг аҳамияти катта бўлаётганини таъкидлаш лозим. Мамлакатимиз мўмин-мусулмонлари ушбу муқаддас ойни доимо орзқиб, катта хурсандчилик билан кутиб олади. Оила ва маҳаллаларда ўзаро меҳр-оқибатни мустаҳкамлаш, ёш авлодимизни билим-маърифат ва гўзал ҳулқ соҳиблари этиб камол топтириш, эҳтиёжманд инсонларга кўмак ва ёрдам кўрсатиш каби эзгу амалларни сидқидилдан, ихлос билан адо этишга интилади.

Халқимиз учун эзгулик, бирдамлик, олижаноблик ва шукроналик тимсоли бўлган кўтлуг Рамазон ойини муносиб кутиб олиш ва юқори савияда ўтказиш, диний-маърифий, маданий қадриятларимизни асраб-авайлаш ва улуғлаш мақсадида:

1. 2024 йилда муборак Рамазон ойининг бошланиши 11 март кунига тўғри келиши ҳақидаги Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг ахбороти маълумот учун қабул қилинсин.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари Дин ишлари бўйича қўмита, Ижтимоий ҳимоя миллий агентлиги, Ўзбекистон маҳаллалари уюшмаси ва бошқа ҳамкор ташкилотлар билан биргаликда ҳудудларда Рамазон ойини миллий аъёна ва қадриятларга мос тарзда ўтказишга доир чора-тадбирларни амалга оширсин.

Мурувват, аҳиллик ва ҳамжихатликни улуғловчи ушбу фазилатли ойда кам таъминланган, ижтимоий ҳимояга муҳтож кишиларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, оила ва маҳаллаларда меҳр-оқибат ва ўзаро ҳурмат муҳитини мустаҳкамлаш, муқаддас қадамжо ва зиёратгоҳлар, қабристонларни ободонлаштиришга қаратилган тадбирларни янада кучайтиришга алоҳида эътибор берилсин.

3. Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги ва бошқа оммавий ахборот воситаларига Рамазон ойини ўтказиш билан боғлиқ тадбирларни кенг ёритиш тавсия этилсин.

4. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазир А.Н.Арипов ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг маслаҳатчиси М.М.Камилов зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Ш. МИРЗИЁЕВ

Тошкент шаҳри,
2024 йил 7 март

Ислохот одимлари

АЁЛНИ УЛУҒЛАШ оилани, Ватанни, келажакни улуғлаш демакдир

Кун кеча янги Ўзбекистонимизда Халқаро хотин-қизлар кун байрами алоҳида тайёргарлик, кўтаринки руҳ ва ўзгача шуқуқ билан нишонланди. Байрам муносабати билан пойтахтимизда ташкил қилинган тантанали маросимда иштирок этган Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг нутқини тинглаб, матбуотда ўқиб, мамлакатимизда хотин-қизларга қаратаётган эътибор янги босқичга кўтарилгани, аёл кадрлари келажакда улуғланаётганига яна бир бор амин бўлдик.

Дарҳақиқат, инсоният тамаддунида ҳар қайси жамиятнинг маданий даражаси ва маънавий баркамоллиги аёлларга муносабат билан белгиланган. Тарихнинг ўзи гувоҳ: аёл шаънига қанчадан-қанча қасидалар, шеър дostonлар, кўшиқлар, ғазаллар битилган бўлмасин, токи дунёда одамзод бор экан, она меҳри, аёл муҳаббати барқарор экан, бу азалий ва абадий мавзу ҳеч қачон поёнига етмайди. Нега деганда,

Яратганининг буюк мўъжизаси бўлмиш аёл зоти ҳар қандай юксак ҳурмат ва таҳсинларга муносиб. Ҳадиси шарифдаги “Жаннат оналар оёғи остидадир”, “Аввал онангизга, яна онангизга ва яна онангизга, сўнг отангизга яхшилик қилин” деган беназир сўзларда ҳам ана шу адоқсиз эҳтиром намойён бўлиб турибди.

Давоми 5-бетда

Қадрият

ДИЛ ҒУБОРИН АРИТАР ҲАШАР

2

ЎЗБЕКИСТОН 2030 СТРАТЕГИЯСИ

ЯНГИ ИШ ЎРИНЛАРИ ЯРАТИШ, ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИНИ ОШИРИШ Давлат дастурида иқтисодий йўналишдаги вазифалар бисёр

Давлатимиз раҳбарининг жорий йил 21 февралдаги фармони билан имзоланган “Ўзбекистон — 2030” стратегиясини “Ёшлар ва бизнесни қўллаб-қувватлаш йили” да амалга оширишга оид давлат дастурининг иқтисодийта бағишланган иккинчи бўлими 17 банд ва 13 муҳим йўналишни ўз ичига олган.

Дастур кенг жамоатчилик иштирокида муҳокама қилиниб, 30 мингдан ортиқ тақлиф асосида ишлаб чиқилган. Яъни унга қизиқиш юқори бўлгани, умуман, кейинги йилларда одамларнинг ижтимоий, сиёсий, иқтисодий фаоллиги ортиб бораётганини дикқатга сазовор. Яна айтиш керакки, жорий йилга мўлжалланган ишлар “Ўзбекистон — 2030” стратегиясида белгиланган вазифалар билан уйғун тарзда бажарилади. Жумладан, макроиқтисодий барқарорлик деяр ноланган биринчи йўналишда 2030 йилга қадар мамлакатимиз ялпи ички маҳсулоти ҳажминин 160 миллиард АҚШ доллари етказиш, аҳоли жон бошига даромадларини 4 минг доллардан ошириш, давлат қарзини ЯИМнинг 50 фоиздан, инфляция даражасини эса 5-6 фоиздан кўпайтирмаслик белгиланган. 2030 йилга қадар мамлакатимиз иқтисодийта ҳажминини 2 баробар ошириш ҳисобига “даромади ўртачадан юқори бўлган давлатлар” қаторига кириши мақсад қилинган.

Бунга эришиш учун “Ёшлар ва бизнесни қўллаб-қувватлаш йили” давлат дастурида жорий йилда ЯИМ ўсиш суръатларини 6 фоиздан кам бўлмаган даражада таъминлаш кўзда тутилган. Бунинг учун қишлоқ хўжалигида 4 фоиз, қурилишда 6,3 фоиз, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда 7 фоиз ҳамда бозор хизматлари кўрсатишда 14,9 фоиз иқтисодий ўсишни таъминлаш керак. Дастурда экспорт

ҳажми ўсишини 25 фоизга етказиш ҳамда макроиқтисодий барқарорликни таъминлашнинг асосий шартларидан бири ҳисобланган бюджет тақчиллиги ЯИМга нисбатан 4 фоиздан юқори бўлмаслиги кўрсатиб ўтилди.

Дастурининг иккинчи йўналиши фискал сисъатга оид чора-тадбирларни амалга ошириш билан боғлиқ масалалар бўлиб, бунда 2030 йилга қадар бюджет тақчиллигини 2025 йилдан 3 фоиздан паст бўлишини таъминлаш, “натيجага йўналтирилган бюджетлаштириш” амалиётига ўтиш, яширин иқтисодийта қисқартириш ҳамда “солиқ маъмуричилиги тизимининг самардорлигини янада ошириш” борасида тизимли ишлар белгиланган. Бунда инфляция даражасини 9 фоиз атрофида ушлаб туриш ҳамда пул бозорида ижобий 3-4 фоизли реал ставкалар шаклланишини таъминлаш муҳим. Бу эса бюджет жараёнларининг шаффофлигини янада оширишга хизмат қилади.

Учинчи йўналиш саноатни ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирлар бўлиб, келгуси олти йилда саноатнинг драйвер соҳаларини ривожлантириш ва ҳудудларнинг саноат салоҳиятини тўлиқ ишга солиш назарда тутилган.

Иқтисодийта соҳасидаги яна бир муҳим йўналиш капитал бозорини ривожлантиришдир. Бу йўналиш мамлакатдаги хусусийлаштириш жараёни натижасини йўналтиришга қўрсаткич бўлиб, қимматли қоғозлар бозори фаоллашуви инвестицион жойибдорлик ошишига олиб келади. Ушбу мақсадда бир йил давомида хорижий инвесторларга тақлиф этиш учун истиқболли лойиҳа тақлифларини ишлаб чиқиш, хусусийлаштирилаётган давлат активларини тўғрисида тақдимот материалларини тайёрлаш ҳамда АҚШ, Япония, Буюк Британия, Канада, Германия ва Швециянинг салоҳиятли компаниялари билан учрашувлар режа жадвалини тасдиқлаш каби вазифаларни

амалга ошириш зарур. Натияжада иқтисодийта давлат улуши камайиб, монополист корхоналар фаолияти чекланади, давлат улуши мавзуд корхоналарда трансформация жараёнлари фаоллашади.

Стратегиядаги муҳим йўналишларидан яна бири инвестиция сисъати юритишга оид бўлиб, унда 2030 йилга қадар иқтисодийта 250 миллиард АҚШ доллари, хусусан, 110 миллиард доллар хорижий инвестицияни жалб қилиш, қиймати 150 миллиард долларлик 500 дан зиёд технология ва инфраузилмавий лойиҳани амалга ошириш ҳамда барча иқтисодий зоналарда зарур инфраузилмадан уздуксиз фойдаланиш имкониятини яратиш белгиланган. Шу билан бирга, давлат иштирокидаги 40 та корхона акцияларини “халқ IPO”сига чиқариш, бунда аҳоли қатнашинини рағбатлантириш механизмларини жорий этиш назарда тутилган.

Давоми 3-бетда

Долзарб мавзу

255 МИЛЛИОНГА ЯҚИН ДАРАХТНИНГ ТАРЖИМАИ ҲОЛИ БОР

Одам бир кеча-кундузда 5-6 литр кислород қабул қилади. Бу эҳтиёжни қондириш учун 22 та дарахт керак бўлади. 1 гектар ерга экилган дарахт бир йилда 8 килограмм карбонат ангидрид ютиб, 6 килограмм кислород ишлаб чиқаради. Ёки ярим гектардаги дарахт бир автомобилнинг 42 минг километр йўл босиб, чиқарган карбонат ангидриддини ютади. Шу боис, ўрмонлару яшил масканларни ернинг ўпкасига менгзашади.

Дарахтлар транспорт воситалари шовқинини ютади, қушлару ҳайвонлар, тирик жонзотларга ин ва озуқа манбаи, уларнинг бақувват илдизлари тупроқ намлигини сақлаб, ҳаво ҳароратини пасайтиради, саксовулу юлгинлар эса қум-чанларга қалқон — тўсиқ бўлади.

Хуллас, дарахтларнинг аҳамияти, қадр-қиммати катта. Иқлим ўзгариб бораётган ҳозирги даврда, айниқса, ёз фаслида тошкентликлар ҳам буни тобора кўпроқ ҳис қиляпти.

— Чунки пойтахтда яшиллик даражаси кескин камайиб кетган. Бундан 15 йил илгари шаҳар 20-30 фоизгача яшиллик билан қопланган бўлса, ҳозир бу кўрсаткич 10-18 фоизга тушиб қолган. Дарахтлар,

боғлар ва кўкаламзорлар ўрни бинолар, йўллар, асфальт ва бетон билан қопланган, шаҳарсозлик ва қурилиш ишлари ҳам фаол олиб борилмоқда, — дейди иқлимшунос тадқиқотчи Эркин Абдулаҳақов. — Бир неча тадқиқотчи ҳаводаги кислород, азот ва карбонат ангидрид таркибинини ўз методологияси асосида ўрганган. Натияжа шуни кўрсатганки, Тошкент шаҳри марказида кислород миқдори 20 фоиз — дунё бўйича ўртача кўрсаткичдан қариб 1 фоиз паст бўлган.

Уйқумиз бузилишига сабаб — кислород етишмаслиги. Яъни шаҳарда ўртача 21 фоиз атрофида кислород бўлиши керак. Бунда унинг 0,1-0,2 фоизлик ўзгариши ҳам билинади, каттароқ рақамларни тасаввур қилаверинг. Катта шаҳарларда кислород миқдори одатда 20,5 фоиз бўлади, лекин пойтахтимизники мазкур кўрсаткичдан ҳам пастроқ. Бу яшиллик камайиб кетаётганини аналтади. Табиийки, янада аниқроқ маълумотлар кенг қамровли тадқиқотларни талаб қилади.

Тошкент ва бошқа шаҳарларда ҳавонинг ифлосланиши ва ҳарорат ошиб бораётганига яшиллик даражаси камайётгани катта таъсир кўрсатмоқда. Бунинг сабабларидан бири эса дарахтларнинг ноқонунли кесилишидир.

Давоми 4-бетда

ЎЗБЕКИСТОН 2030 СТРАТЕГИЯСИ

Нодир РАСУЛОВ,
Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
Макроиқтисодий ва ҳудудий
тадқиқотлар институти
лойиҳа раҳбари, иқтисодиёт
фанлари доктори

Бошланғичи 1-бетда

Мазкур йўналишдаги яна бир муҳим масала нуфузли хорижий компаниялар билан ҳамкорликда мамлакатимизда камида 10 та хорижий инвестиция лойиҳаси доирасида кон захираларини баҳолашда илгор халқаро стандартларни жорий қилишдир. Шу мақсадда бу йил юртимизда учинчи бор Халқаро инвестиция форуми ўтказилади.

Иқтисодиётдаги барча лойиҳалар ўз вақтида бажарилишини пул-кредит тизими барқарор ишлашини таъминлашда банк соҳаси муҳим ҳисобланади. Мутахассислар бежиз банкни иқтисодиётнинг юраги, деб таъкидламайди. Шу нуқтан назардан, стратегияда ҳам муҳим йўналишлардан бири сифатида банк соҳасида ислохотларни янада фаоллаштиришга алоҳида эътибор қаратилган. Хусусан, 2030 йилга қадар банк ва молия тизимида йиллик кредитлаш ҳажмини 40 миллиард долларга етказиш, банк омонатлари ҳажмини 4 баробар ошириш, давлат ихтиёрида 3-4 та банкни сақлаб қолган ҳолда банкларни хусусийлаштириш, банк бозорига камида 4 та йирик нуфузли чет эл банкни жалб қилиш билан бирга камида 3 та тижорат банкни ислом молиясининг мезон ва тартибларини жорий этиш вазифаси қўйилган.

Стратегияда иқтисодий соҳада белгиланган муҳим вазифалардан бири “яшил” иқтисодиёт бўлиб, бунда 2030 йилга қадар бир қанча чора-тадбирлар назарда тутилган. Хусусан, қайта тикланувчи энергия манбаларини 25 минг мегаваттга, унинг жами истеъмолдаги улушини 40 фоизга етказиш, саноатда “яшил сертификат”лар бозорини ривожлантириш билан бирга, кўп қаватли уй-жойлардаги ҳамкорликнинг энергия самарадорлигини баҳолаш тизимини жорий этиш мақсад қилинган. Шу билан бирга, жамоат транспортини экологик тоза ёқилғига ўтказиш, иссиқхона газларининг ялли ички маҳсулот биллигига нисбатан 2010 йилдаги даражадан 30 фоиз қисқартириш ҳамда иқлим ўзгариши соҳасида барча иссиқхона газларини қамраб

олувчи мониторинг тизимини (MRV) яратиш кўрсатиб ўтилган. Айна шу йўналиш бўйича йил давомида мамлакатимизда қўшимча 1270 МВт. қувватли қуёш фотоелектр ва 200 МВт. қувватли шамол электр станциялари, шунингдек, микро ва кичик ГЭСлар ишга туширилади.

Ижтимоий соҳа объеклари ва давлат идораларига 60,9 МВт. тадбиркорлик субъектларига 175,7 МВт. аҳоли хонадонларига 102,2 МВт. кўп қаватли турар жойларга 8 МВт. бўлган кичик қувватли қуёш панеллари ўрнатилди.

Сўнгги вақтларда ижтимоий тармоқларда, жамоатчилик орасида кенг муҳокама қилинган сабаб бўлаётган соҳалардан бири энергетика тизимидир. Стратегияда энергетика тизимини ислох қилиш борасида аниқ вазифалар белгилаб берилган. Хусусан, 2030 йилга қадар тизим самарадорлигини ошириш баробарида республика бўйича эҳтиёж учун етказиб бериладиган электр энергияси миқдорини 120 миллиард кВт.га, табиий газ казиб олиш ҳажмини 62 миллиард куб метрга етказиш, иқтисодиёт тармоқлари энергия самарадорлигини 2 баробар ошириш ҳамда барча турдаги энергия ресурслари ҳисобини юритишни тўлиқ рақамлаштириш белгиланган. Бунинг учун жорий йилда “Ўзбекнефтгаз” АЖ томонидан 95 та ишлаш кудуги бургиланади, 81 та кудуқда мураккаб турдаги капитал таъмирлаш ишлари олиб борилиши ҳисобига уларни ишлаб чиқаришга қайтариш, 42 та технологик тадбир ҳамда бажарилган ишлар эвазига 29,3 миллиард куб метр табиий газ казиб чиқариш кўзда тутилган.

Стратегиядаги барқарор иқтисодий ўсиш орқали транспорт-логистика тизимида ҳам

қатор ислохотлар белгиланган. Хусусан, транзит юкларни ташиш ҳажмини 16 миллион тоннага, электрлаштирилган темир йўллари улушини 65 фоизга етказиш, авиақатновлар сонини 4 баробар ошириш билан

бирга 56 минг километр йўл қуриш ва таъмирлаш назарда тутилган. Тошкент — Самарқанд, Самарқанд — Навоий — Бухоро йўналишларида янги тезорар темир йўл қурилади. Хусусан, авиакомпаниялар сони эса 10 тага етказилади. Пировардида бу йўналиш бўйича республикамиз ҳудуди орқали транзит юкларни ташиш ҳажми 13,7 миллион тоннага етади, йўловчи ва юк ташиш хизматлари ҳамми 12, авиақатновлар сони 40 фоиз ошади. Қўшни республикаларга автобус қатновлари сони 2 баробар кўпаяди, Андижон, Самарқанд, Наманган, Қарши ва Урганч шаҳарларида мунтазам автобус йўналишлари босқичма-босқич брутто-шартнома тизимига ўтказилади.

Шунингдек, қишлоқ хўжалигида йиллик ўртача даромадини 5 минг долларга, экспорт ҳажмини йилга 10 миллиард долларга етказиш кўзда тутилган. Бунинг учун соҳага жами 15 миллиард АҚШ доллари миқдоринда инвестиция жалб қилиниши керак. Қишлоқ хўжалигида қўшимча 300 минг гектар ерга замонавий сув тежайдиган технологияларни қўллаш ҳолда доривор, мойли, дуққақли,

шоли, галла, сабзавот, полиз экинлари еклилади. Интенсив бог ва узумзорлар ташкил этилади. Республикада 2,5 миллион тонна қувватга эга бўлган 100 та янги агрологистика маркази очилади. Бу мақсадлардан келиб чиқиб, 2024 йилда кластерларга хориждан ҳосилдорлиги юқори уруғликлар олиб киришга руҳсат берилди. Пахтада 5 та, галлада 8 та янги тезпишар, серҳосил навни танлаш ва жойлаштириш ниҳоясига етказилади. Танлаб олинган навлар майдонини ҳар йили камида 10 фоиз кенгайтириб бориш билан бирга замонавий тежамкор технологиялар пахта ва галла майдонларининг 40-50 фоизда жорий этилади. Бу эса озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш билан бирга маҳаллий бозорларда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлар таннариҳи пасайишига олиб келади.

2024 йилда экспорт салоҳиятини ошириш борасида 10 турдаги тайёр маҳсулотнинг ҳар бирига 10 тадан янги истиқболли бозорни аниқлаш, “Экспорт акселератор” дастурини амалга ошириш учун хорижий илгор консалтинг компанияларини жалб этиш, “Йўл харитаси” ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш ҳамда

уни доимий мониторинг қилиб бориш белгиланган. Мазкур вазифаларни амалга ошириш орқали жорий йилда экспорт ўтган йилдагидан 25 фоиз кўпаяди.

Сўнгги йилларда барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш, аҳоли фаровонлигини янада оширишда тадбиркорликка катта эътибор берилмоқда. Шу боис, келгуси олти йилда иқтисодиётда нодавлат сектор улушини 85 фоизга етказиш, давлат улуши мавжуд 2,3 минг корхона сонини 6 баробар камайтириш ҳамда 17 турдаги давлат монополиясини бекор қилиш орқали ушбу соҳаларга хусусий секторни кенг жалб этиш мақсад қилинган. Бизнес учун қўшилган қиймат ва фойда солиқ ставкаларини уч йил давомида оширилмаслигини қароқотлаш ҳам кўрсатиб ўтилган. Оливаллий тадбиркорлик асосида бандликни таъминлашда оддий қўл меҳнатидан саноатлашган ишлаб чиқариш босқичига ўтиш билан бирга ускуна сотиб олиш учун имтиёзли кредит миқдорини 100 миллион сўмга ошириш вазифаси қўйилган. Жорий йилнинг ўзига эса тадбиркорликни ривожлантириш орқали 2 миллион кишини бизнесга жалб қилиш, камида 200 мингта янги тадбиркорлик субъекти ташкил этиш, 90 мингта корхона ва 110 мингта яқка тартибдаги тадбиркорлик фаолиятини йўлга қўйиш кўзда тутилган. Қўрииб турибдики, жорий йилда ҳам тадбиркорликни ривожлантиришга давлат томонидан катта устуворлик берилади.

Жорий йилда ҳудудларни ривожлантириш мақсадида ўрта ва йирик шаҳарлар ҳамда аҳолиси 300 мингдан кўп бўлган туманлар замонавий тус олади. Аҳоли пунктлари бош режаси, 5 та шаҳарнинг бош режаси лойиҳаси ишлаб чиқилади, 48 та шаҳарчининг бош режаси лойиҳалари якунланади. Шунингдек, 116 та қишлоқ (овул) схемаларини шаҳар-созлик талабларига мослаштириш чоралари қўрилади.

Бу йилги давлат дастурида белгиланган вазифаларнинг ўз вақтида бажарилиши, биринчидан, мамлакатимизда ёшларга эътибор янада оширишга олиб келади. Бу уларнинг келажакка ишончини мустаҳкамлаб, бор имкониятларини ишга солишига катта рағбат беради.

Шу билан бирга, аҳолини, хусусан, ёшларни тадбиркорликка жалб этиш орқали янгича фикрлайдиган, нафақат маҳаллий, балки хорижий бозорлар учун рақобатга жавоб берадиган маҳсулот ва хизматларни ишлаб чиқаришга жиддий тurtки берилади. Бу эса янги иш ўринлари яратилиши, экспорт салоҳияти ошиши, фойдаланилмай турган имкониятлар ишга солинишига олиб келади.

Биз ва дунё

Усмон АБДУРАСУЛОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти ҳузуридаги
Статистика агентлиги ахборот
хизмати раҳбари

Жаҳон статистика ҳамжамиятининг энг олий органи БМТ Статистика комиссиясидир. Комиссия глобал статистика тизимини, яъни БМТга аъзо давлатларнинг мазкур соҳа идоралари раҳбарларини бирлаштирилади. Халқаро статистика фаолиятига доир стандарт, концепция, услубиятларни ишлаб чиқиш ва уларни халқаро миллий миқёсда амалга ошириш бўйича қарор қабул қилади. Шунингдек, у БМТ Иқтисодий ва ижтимоий кенгашининг функционал комиссияси бўлиб, унга миллий статистика тизимларини ривожлантириш ва маълумотларнинг таққосла-

ГЛОБАЛ СТАТИСТИКАДА УЙЎНЛИК ШАФФОФЛИК ВА АНИҚЛИККА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ

Ҳар қандай мамлакат ва соҳа тараққиёти негизда халқаро ҳамкорлик ҳамда интеграция муҳим ўрин тутаети. Мамлакатимиз, шу жумладан, унинг миллий статистика тизимининг ваколатли органи ҳисобланган Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги ҳам дунё ҳамжамиятининг тўлақонли аъзоси сифатида турли халқаро тадбирларда фаол иштирок этиб келади.

нувчанлигини таъминлаш, БМТ ихтисослаштирилган агентликларининг статистика соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштиришга ҳамда статистикани ва статистик услубиятларни такомиллаштиришга ёрдам беради.

Комиссия сессиялари ҳар йили БМТнинг Нью-Йоркдаги бош қароргоҳида ўтказилади ва статистика соҳасидаги энг юқори расмий халқаро форум ҳисобланади.

Комиссия 75 йилдан ортқ фаолияти давомида статистиканинг барча йўналишлари бўйича асосий халқаро стандартлар, концептуал таърифлар ва услубий кўрсатмаларни кўриб чиқиш ва қабул қилиш учун асосий платформага айланган.

Жорий йилнинг 27 февралдан 1 мартга қадар БМТ бош қароргоҳида Статистика комиссиясининг навбатдаги 55-сессияси бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Статистика агентлиги делегацияси ҳам иштирок этди. Халқаро анжуман доирасида мамлакатимиз статистика соҳасида кечаётган ислохотлар, статистика идоралари фаолиятидаги ўзгаришлар, очиқлик ва шаффофликни таъминлаш, тизимда сифатни бошқаришни илгор усуллар асосида

OPEN DATA WATCH

йўлга қўйиш, жараёнларни халқаро статистика услубиятларига мос равишда амалга ошириш борасида эришилган натижалар муҳокама этилди. Барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш ва гендер статистикасини юритиш, “Очиқ маълумотлар хатлови” баҳолашларида қайд этилган ютуқлар ҳақида маълумотлар берилди.

Аслида, мамлакатимиз статистика соҳасининг 2023 йилда эришган ижобий натижалари ҳам унинг халқаро нуфузидан далолат беради. Чунки ўтган йили Ўзбекистон очиқ маълумотлар рейтингига 195 мамлакат орасида 70 балл билан 30-ўринга кўтарилди ҳамда Марказий Осиёдаги пешқадамлигини

сақлаб қолди. БМТ Барқарор ривожланиш ечимлари тармоғи ва халқаро экспертлар томонидан эълон қилинган БРМ рейтингига 71,1 индекс билан 166 мамлакат орасида 69-ўринни эгаллади. Open Data Watch ташкилотининг сўнгги ҳисоботида кўра, Ўзбекистон “Очиқ гендер маълумотлари индекси”да 69,7 балл тўплаган ҳолда жаҳондаги энг яхши 20 та мамлакат орасидан жой олди.

Шунингдек, БМТ Статистика бўлимининг расмий веб-саҳифасида Ўзбекистон Барқарор

баҳолаш тизими бўйича Ўзбекистон Республикасининг Очиқ маълумотлар портали (data.egov.uz) “GOLD LEVEL” олтин даражадаги сертификатини қўлга киритган.

Дунёда атиги 3 та сайт энг юқори бўлган “Platinum level” даражадаги сертификатга эга. Улардан бири Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлигининг расмий сайтидир.

Делегация аъзолари БМТнинг Осиё ва Тинч океани бўйича ижтимоий ва иқтисодий комиссиясининг Статистика кенгаши ва Ислом ҳамкорлик ташкилотининг Статистика комиссияси бюралари амалий муҳокамаларида фаол бўлди. БМТ Статистика

БМТ Барқарор ривожланиш ечимлари тармоғи ва халқаро экспертлар томонидан эълон қилинган БРМ рейтингига 71,1 индекс билан 166 мамлакат орасида 69-ўринни эгаллади. Open Data Watch ташкилотининг сўнгги ҳисоботида кўра, Ўзбекистон “Очиқ гендер маълумотлари индекси”да 69,7 балл тўплаган ҳолда жаҳондаги энг яхши 20 та мамлакат орасидан жой олди.

ривожланиш мақсадлари бўйича энг илгор тажрибаларга эга 87 давлат қаторида туради. Лондондаги Очиқ маълумотлар институти

департаменти, Open Data Watch, БМТ Европа иқтисодий комиссияси, Канада, Малайзия, Жанубий Корея, Сингапур,

Долзарб мавзу

255 МИЛЛИОНГА ЯҚИН ДАРАХТНИНГ ТАРЖИМАИ ҲОЛИ БОР

Абдурауф ҚОРЖОВОВ, иқтисодий шарҳловчи

Бошланиши 1-бетда

Муддатсиз мораторий қандай натижа берапти?

Президентимизнинг 2019 йил 30 октябрдаги "2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида"ги фармонида биноан, давлат ўрмон фондида қирмайдиган дарахт ва буталарнинг қимматбаҳо навлари кесилишига 2020 йил 31 декабрдан мораторий эълон қилинган эди. Кейин унинг амал қилиш муддати 2021 йил охиригача узайтирилди. Ҳар бир ноқонуний кесилган дарахт ва бута учун уч йил давомида парвартишлар шарти билан 100 туп кўчат экиш мажбурияти белгиланди.

Давлатимиз раҳбарининг 2021 йил 30 декабрдаги "Республикада кўкаламзорлаштириш ишларини жадаллаштириш, дарахтлар муҳофазасини янада самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармони билан давлат ўрмон фондида қирмайдиган дарахт ва буталар қимматбаҳо навларининг кесилишига мораторий амал қилиши муддатсиз даврга узайтирилди. Ҳужжатда амалдаги чеклов ва мажбуриятлар билан бирга, кўшимча равишда мораторий талабларини бузганлар учун ҳуқуқбузарларга маъмурий жарималар миқдори беш баробар, дарахт ва буталарни ноқонуний кесиб ва шикастлантириш билан ўсимлик дунёсига етказилган зарар учун эндириш суммалари икки баробар оширилди. Қолаверса, дарахтларни ҳар қандай ҳолатда кесиб ёки йўқ қилиш тўғрисида ҳуқуқат фармойиш ва ҳокимлар қарор қабул қилиши тақиқланди.

Мораторий талабларини бузган қурилиш-пудрат ташкилотларининг "Шаффоф қурилиш" миллий ахборот тизимидagi даражаси — рейтинг баҳоси бир поғона пасайтирилади. Бунинг оқибатида ташкилот бир йил мобайнида ўз даражасини (рейтинг баҳосини) кўтариш имконидан маҳрум бўлади.

Мазкур фармондан сўнг қандай ўзгаришлар рўй берди, энг муҳими, унинг ижроси қай тарзда таъминланяпти?

— Инспекторларимиз томонидан олиб борилган ўрганишлар натижасида республика бўйича 2020 йилда дарахт кесиб билан боғлиқ 46 мингта ҳолат аниқланган. 2023 йилга келиб, у миқдор 5 мингтага камайган, — дейди Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Экология назорат инспекцияси бўлим бошлиғи Хуршид Пиров. — Бунда дарахт кесиб, уларни шикастлантириш, сўғормаслик, парвариш қилмаслик ҳам ҳисобга олинган. 2022 йилда 1777 туп қимматбаҳо дарахт кесилган бўлса, ўтган йили мазкур ҳолат 1097 тага тенг бўлган. Бу дарахт кесиб ҳолатлари 2022 йилга нисбатан 40-50 фоизга камайганидан далолат беради.

Дарахтлар кесилиши камайишига сабаб бўлган бир қатор омилларни санаб ўтиш мумкин. Биринчидан, жамоатчилик эътибори ва дарахтларни кесганлик учун жавобгарлик кучайтирилгани. Шу йил бошидаги тартиб бўйича диаметри 1 метр бўлган бир туп қим-

матбаҳо дарахтни кесганлик учун 100 миллион сўмга яқин жарима тўланади.

Вазирлик ходимлари томонидан олиб борилаётган мониторинг натижаларига кўра, 2022 йил кузи ва ўтган йилнинг баҳор мавсумида экилган кўчатларнинг 10 миллионга яқини қуриган. Шундан 7,5 миллионга яқини сувсизлик оқибатида шундай ҳолга тушган. Уларнинг ўрнини қоплаш мақсадида 2023 йилнинг куз мавсумида 92 миллион туп дарахт экилди. Яъни режа 108 фоизга бажарилди.

Мутахассислар атроф-муҳит инфлосаншининг асосий сабабларидан бири сифатида Тошкент шаҳрини ривожлантиришнинг тасдиқланган бош режасисиз жадал олиб борилаётган қурилиш ишлари эканини таъкидлайди. Ижтимоий ва давлат аҳамиятига эга бўлмаган янги тураржой мажмуалари ва бошқа объектларни ўзбошимчилик билан қуриш ҳолатлари кузатишмоқда. Мисол учун, кейинги беш йилда 5400 та объект — уй-жой, савдо, манший ва ижтимоий соҳа объектлари (ўсиш 33 фоиз) барпо этилди. Бинобарин, янги бинолар қуришга мораторий эълон қилиш режаси мавжуд, аммо бу ҳали ҳуқуқий жиҳатдан асосланмади.

— Сўнгги икки йилда, асосан, ўрнига қурилиш тушган дарахтлар кесилляпти, — дейди Хуршид Пиров. — Бу каби ҳолатларнинг 50 фоиздан кўпи Тошкент шаҳрида кузатиляпти. Масалан, дарахт ва буталар кесилишига қарши эълон қилинган мораторий даврида 49 мингта яқин дарахт ноқонуний кесилган. Уларнинг 10,5 минг тупи қимматбаҳо турлар сирасига кирилади.

Лекин дарахт кесилган айрим тадбиркорлик субъектлари қўрқатгани йўқ, Улар ўрнида турар жойлар ва бошқа бинолар қуриб, кесилган дарахт жаримасини арзиманган пул тўлаб қутилмоқчи бўляпти. Шу сабабли вазирлигимиз молиявий санкция миқдорини оширишни илгарти сурияпти.

Жазо чоралари кучайтирилди

Ўтган йил эида қутилмаган ҳолат рўй берди. Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга тегишли ўзгаришлар киритилган ва дарахтларни ноқонуний кесганлик учун жарима миқдори оширилди. Ҳужжат Президентимиз томонидан рад этилди. Депутат ва экспертлар бунга жарималар миқдорининг камлиги сабаб бўлиши мумкинлиги ҳақида фикр билдирди.

— Дарахтни ноқонуний кесганлик учун АҚШда 100 миңг, Францияда 150 миңг, Саудия Арабистонида 8 миллион долларгача жарима белгиланган, — деб ёзган эди Олий Мажлис куйи палатаси раиси ўринбосари Алишер Қодиров. — Бизда бу ҳаракат учун 1000 долларгача жарима кўзда тутилган

қуқуқбузарликларни содир этиш қуроли бўлган ашё ёки маъмурий қуқуқбузарликнинг бевосита ашёси мусодара қилиниб, фуқароларга БХМнинг 50 баробаридан 75 баробаригача, яъни 17 миллион сўмдан 25 миллион 500 миңг сўмгача (шу пайтта қадар БХМнинг 10 баробаридан 20 баробаригача), мансабдор шахсларга эса БХМнинг 75 баробаридан 100 баробаригача, яъни 25 миллион 500 миңг сўмдан 34 миллион сўмгача (шу пайтта қадар БХМнинг 20 баробаридан 30 баробаригача) миқдорда жарима солишга ёки 15 суткагача муддатга маъмурий қамоққа олишга сабаб бўлади.

Шунингдек, МЖТКнинг 79-моддаси тўртинчи қисм билан тўлдирилди. Унга кўра, дарахт ва буталарнинг қимматбаҳо навларини кесиб, қундақов қилишга, шикастлантиришга ёки йўқ қилишга олиб келадиган лойиҳа ҳужжатларини ишлаб чиққан мансабдорлар БХМнинг 50 баробаридан 75 баробаригача, яъни 17 миллион сўмдан 25 миллион 500 миңг сўмгача жаримага тортилади.

Бундан ташқари, "Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида"ги қонун 49- ва 49-модда билан тўлдирилди. Яъни давлат ўрмон фондида қирмайдиган дарахт ва буталарнинг қимматбаҳо навларини ғайриқонуний равишда кесганлик, йўқ қилганлик учун юридик шахсларга нисбатан БХМнинг 100 баробаридан 300 баробаригача (34 миллион сўмдан 102 миллион сўмгача) миқдорда жарима тарзида молиявий санкциялар қўлланилади.

Хусусан, МЖТКнинг 79-моддасига киритилган ўзгаришга кўра, дарахтлар, буталар, бошқа ўсимлик ва ниҳолларни қонунга хилоф равишда кесган, қундақов қилган, шикастлантирган, йўқ қилган ёки бошқа жойга кўчириб ўтказган фуқаролар БХМнинг қонун Президент томонидан рад этилди. Эътироз тўғри, қонунни қайта кўрамаиз.

— Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгаришлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"ги қонун парламент томонидан қайта кўриб чиқилди. Ушбу ҳужжат жорий йил 1 март санасидан кучга кирди. Унга асосан, дарахт кесиб ёки унга шикаст етказганлик учун жазо чоралари кучайтирилган.

Хусусан, МЖТКнинг 79-моддасига киритилган ўзгаришга кўра, дарахтлар, буталар, бошқа ўсимлик ва ниҳолларни қонунга хилоф равишда кесган, қундақов қилган, шикастлантирган, йўқ қилган ёки бошқа жойга кўчириб ўтказган фуқаролар БХМнинг

25 баробаридан 50 баробаригача — 8 миллион 500 миңг сўмдан 17 миллион сўмгача (шу пайтта қадар БХМнинг 5 баробаридан 10 баробаригача), мансабдор шахслар эса БХМнинг 50 баробаридан 75 баробаригача, яъни 17 миллион сўмдан 25 миллион 500 миңг сўмгача (шу пайтта қадар БХМнинг 10 баробаридан 15 баробаригача) жаримага тортилади.

Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо чораси қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса, маъмурий

Эндиликда давлат бюджетидан ҳар йили ажратиладиган маблағнинг камида 50 фоизи "яшил боғлар" ва "яшил жамоат парклари"ни ташкил қилиш учун "Очиқ бюджет" ахборот портали орқали жамоатчилик фикри асосида шакллантириладиган "Менинг боғим" лойиҳасини молиялаштиришга йўналтирилади.

Франция Шаҳарсозлик кодексига кўра, бино қуриш вақтида дарахтларни кесганлик учун ҳуқуқбузарлар қурилиш билан банд қилинган майдоннинг ҳар бир квадрат метри учун 6 миң евродан жарима тўляди. Худди шундай ҳуқуқбузарлик такроран содир этилганида, 6 ойгача озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазо ҳам қўлланилиши мумкин. Ўрмондаги диаметри 20 сантиметрдан кам бўлмаган дарахтни ўзбошимчилик билан кесиб уч йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш ёки 45 миңг евро миқдорида жарима билан жазоланади.

Германияда ўрмонлар мамлакат ҳудудининг 32,7 фоизини ташкил эта-да, ўзбошимчилик билан дарахтга зарар етказганлик ёки уларни кесганлик учун жарима миқдори ҳар бир федерал ер томонидан алоҳида белгиланади. Қўлланиладиган қонунчилик ва кесилган дарахт турига қараб жарима суммаси 50 миң евродан 100 миңг еврогача фарқланиши мумкин. Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича федерал қонунга асосан, мартдан октябрга қадар дарахт кесиб, шохларига қушлар ин қурган ёки бошқа жониворлар яшайдиган дарахтларни кесиб эса қатъиян тақиқланган.

Саудия Арабистонининг экологик қонунчилигига мувофиқ, дарахтларни ноқонуний кесганлик, қундақов қилиб тозалаганлик ёки кўчириб ўтказганлик, шохлари, илдизини олиб ташлаганлик учун 30 миллион риал (салкам 8 миллион АҚШ доллари)гача жарима ёки 10 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси қўлланилиши мумкин...

Бугунги кунда сайёраимиздаги ўрмонларнинг умумий майдони 38 миллион квадрат километрни, яъни қуруқликнинг учдан бир қисмини ташкил этиб, унинг атиги 13 фоизи муҳофаза этиладиган ҳудудлар тоифасига ки-ради. Бироқ ҳар кун бу майдонлар муттасил камайиб бормоқда ва ҳар сонияда Ер юзи 1,5 гектардан ортиқ табиий дарахтзорни йўқот-моқда. Ҳуқуқматбуриш дарахт ўтказиш бўйича сазъи-ҳаракатига қарамай, инсоният ҳар йили 15-18 миллион гектар ўрмонни йўқ қил-моқда.

Мамлакатимизда бу ҳолат сайёраимиздаги ўртанча кўрсаткичдан-да ёмонроқ. Айни кунда яшил майдонлар юртимиз ҳудудининг ўн фоизига ҳам етмайди. "Яшил макон" умум-миллий лойиҳасини амалга ошириш доира-сида ҳар йили 200 миллион дарахт ва бута кўчатларини ўтказиш вазифаси белгиланган. Бунинг натижасида юртимиздаги яшил май-донлар ҳудуди амалдаги 8,6 фоиздан 30 фоиз-гача оширилиши режалаштирилган. Жумла-дан, 2024 йилда "Яшил макон" умуммиллий лойиҳаси доирасида камида 200 миллион туп

манзарали ва мевали дарахт ҳамда буталар кўчатини, қаламчаларини экиш, юртимиз-да 444 та яшил боғлар барпо этиш вазифаси қўйилган.

Ўрмон хўжаликлари ва "Яшил макон" лойи-ҳасини амалга оширишда инвестиция дастури механизмини қўллашга эътибор қаратилади ҳамда 2024 йилдан бошлаб республика бюд-жетдан 500 миллирд сўм ажратиб борилади. Кўчатчиликни ривожлантириш ва аҳолини иш билан таъминлаш мақсадида касаначилик асо-сида кўчат етиштириш тизими жорий этилади. Унга мувофиқ, 2024 йил 1 январдан бошлаб уй шароитида ёки касаначилик асосида дарахт ва бута кўчатларини (ниҳол) етиштириш фаоля-ти ўзини ўзи банд қилган шахслар суғуллани-ши мумкин бўлган фаолият (ишлар, хизматлар) ҳисобланади.

— 2024 йилда ўрмон фондининг 1,5 миңг гектарига касаначилик асосида кўчат етиштириш ишларини йўлга қўйиш орқали камида 10 миңг аҳоли бандлиги таъмин-ланади, — дейди Ўрмон хўжалиги агент-лиги масъул мутахассиси Дилрабо Бобое-ва. — Жисмоний ва юридик шахсларнинг буюртмаси асосида дарахт, бута кўчатлар-ини экишни ташкиллаштиришни қўл-лаб-қувватлаш мақсадида электрон тўлов тизимларидан фойдаланувчилар ва бошқа истеъмолчилар томонидан ихтиёрий хай-рия ўтказмалари бўйича хизмат кўрсатувичи "Яшил тўлов" платформаси жорий қилина-ди. Экология вазирлиги ҳузурида юридик шахс ташкил этмаган ҳолда "Яшил тўлов" платформаси орқали республикада дарахт ва бута экишига аҳолини кенг жалб қилиш бўйича "Яшил хайрия жамғармаси" ташкил

этилади. Шунингдек, 2024-2026 йилларда Тошкент шаҳри атрофида жами 441 гектар майдонда "яшил белбоғ"лар пайдо бўлади.

Ҳар бир дарахтнинг паспорти бўлади

Яна бир янгиликдан яхши хабардорсиз. Шу кунларда юртимиздаги барча дарахтлар рақамлаштирилиб, хатловдан ўтказилмоқда. Тошкент шаҳрида эса синов тариқасида дарахтлар паспорти яратилди.

Бу ишлар Президентимизнинг 2023 йил 23 ноябрдаги "Республикада яшиллик даражасини янада ошириш, "Яшил макон" умум-миллий лойиҳасини изчил амалга ошириш орқали экологик барқарорликни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармонида мувофиқ амалга оширилмоқда.

Фуқаролик паспорти инсоннинг шахсини тасдиқловчи асосий ҳужжат бўлибгина қолмай, гурур-нифтиҳор рамзи ҳисобланади. Чунки муайян мамлакатнинг фуқаролик паспортига эга киши ўша давлатнинг ҳимоясида бўлади. Мана энди ана шундай ҳимояга ва қаерда, қандай ўсаётганига кафолат берувчи ҳужжат дарахтларга ҳам берилляпти.

— Мазкур жараён уч босқичда амалга оширилади, — дейди Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ва кадастрни юритиш бўлими бош мутахассиси Амиржон Йўлдошев. — Биринчи босқичда аэрокосмик тасвирлар ва дастурий воситалардан фойдаланган ҳолда мавжуд дарахтлар тўлиқ хатловдан ўтказила-ди. Кейин хатлов натижасига кўра, аниқлан-ган дарахтларнинг тури, ёши, бўйи, ҳолати ва жойлашув координатини акс эттирувчи маълумотлар базаси яратилади. Шундан сўнг маълумотлар базаси асосида "Яшил макон" электрон платформасида ҳар бир дарахтга паспорт шакллантирилади ва ID рақам бери-лади.

Ҳозиргача биринчи босқич доирасида вилоятлардаги яшил қоплама майдон аниқлан-ди. Бунда ҳудудлардаги барча дарахт ва буталарнинг майдонига сунъий йўлдошлар орқали олинган фотосуратлардан фойдаланиб, геоахборот тизими орқали ишлов берилди.

Бундан ташқари, вазирлик ҳузуридаги Атроф-муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш техно-логиялари илмий-тадқиқот институти билан биргаликда сунъий йўлдошдан олинган космик суратлар, масофадан зондлаш, геоахборот тизимлари ҳамда сунъий интеллект технология-лари ёрдамида юртимиздаги барча дарахтлар хатловдан ўтказилиб, жойлашув координат-лари, сони аниқланди ҳамда рақамли хари-таси яратилди. Бунда АҚШ, Канада, Хитой, Ҳиндистон, Австралия, Россия, Германия ва Япония каби давлатлар тажрибаси ўрганилди.

Дарахтларни паспортлаштириш жараёни уларнинг геоахборот базасини яратиш, тў-лиқ ҳисобини юритиш, масъул идораларга топиштириш, сақлаш, парвариш қилиш, сони ва жойлашишига қараб янгиларини экиш, шунингдек, эскиларининг ҳолати ҳамда ту-рига қараб алмаштириш бўйича қарор қабул қилиш, шаҳар ободонлаштириш ишларини режалаштиришда, ер ажратилиш дарахтлар ҳақида аҳолини бағадсиз хабардор қилиш имконини беради.

Айни пайтда паспортлаштириш дарахт-ларини ноқонуний кесиб устидан назоратни кучайтириш, ўсимлик дунёсига етказилган зарар миқдорини дарахтнинг тури ва диамет-ридан келиб чиқиб ҳисоблашга асос яратади.

Дарахтлар саноғини амалга оширишда энг камида 5 ёш ва ундан юқори бўлганлари ҳисобга олинди. Мазкур тадқиқот ишлари барча вилоят ва туманлар кесимида амалга оширилди. Жами 254 миллион 162 миңг 505 туп дарахтнинг координатлари аниқланиб, рақамли харитаси яратилди.

2-3-босқичларда хатлов ишлари инспек-торлар томонидан жойига чиққан ҳолда

этилади. Шунингдек, 2024-2026 йилларда Тошкент шаҳри атрофида жами 441 гектар майдонда "яшил белбоғ"лар пайдо бўлади.

Ҳар бир дарахтнинг паспорти бўлади

Яна бир янгиликдан яхши хабардорсиз. Шу кунларда юртимиздаги барча дарахтлар рақамлаштирилиб, хатловдан ўтказилмоқда. Тошкент шаҳрида эса синов тариқасида дарахтлар паспорти яратилди.

Бу ишлар Президентимизнинг 2023 йил 23 ноябрдаги "Республикада яшиллик даражасини янада ошириш, "Яшил макон" умум-миллий лойиҳасини изчил амалга ошириш орқали экологик барқарорликни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармонида мувофиқ амалга оширилмоқда.

Фуқаролик паспорти инсоннинг шахсини тасдиқловчи асосий ҳужжат бўлибгина қолмай, гурур-нифтиҳор рамзи ҳисобланади. Чунки муайян мамлакатнинг фуқаролик паспортига эга киши ўша давлатнинг ҳимоясида бўлади. Мана энди ана шундай ҳимояга ва қаерда, қандай ўсаётганига кафолат берувчи ҳужжат дарахтларга ҳам берилляпти.

— Мазкур жараён уч босқичда амалга оширилади, — дейди Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш ва кадастрни юритиш бўлими бош мутахассиси Амиржон Йўлдошев. — Биринчи босқичда аэрокосмик тасвирлар ва дастурий воситалардан фойдаланган ҳолда мавжуд дарахтлар тўлиқ хатловдан ўтказила-ди. Кейин хатлов натижасига кўра, аниқлан-ган дарахтларнинг тури, ёши, бўйи, ҳолати ва жойлашув координатини акс эттирувчи маълумотлар базаси яратилади. Шундан сўнг маълумотлар базаси асосида "Яшил макон" электрон платформасида ҳар бир дарахтга паспорт шакллантирилади ва ID рақам бери-лади.

Ҳозиргача биринчи босқич доирасида вилоятлардаги яшил қоплама майдон аниқлан-ди. Бунда ҳудудлардаги барча дарахт ва буталарнинг майдонига сунъий йўлдошлар орқали олинган фотосуратлардан фойдаланиб, геоахборот тизими орқали ишлов берилди.

қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Эко-логия назорат инспекцияси бўлим бошлиғи Хуршид Пиров. — Бунда дарахт кесиб, уларни шикастлантириш, сўғормаслик, парвариш қилмаслик ҳам ҳисобга олинган. 2022 йилда 1777 туп қимматбаҳо дарахт кесилган бўлса, ўтган йили мазкур ҳолат 1097 тага тенг бўл-ган. Бу дарахт кесиб ҳолатлари 2022 йилга нисбатан 40-50 фоизга камайганидан далолат беради.

Дарахтлар кесилиши камайишига сабаб бўлган бир қатор омилларни санаб ўтиш мумкин. Биринчидан, жамоатчилик эътибори ва дарахтларни кесганлик учун жавобгарлик кучайтирилгани. Шу йил бошидаги тартиб бўйича диаметри 1 метр бўлган бир туп қим-

Ислоҳот одимлари

Учқун ЎРОҚОВ, иқтисодиёт фанлари номзоди

Бошланиши 1-бегда

Аёлни эъзозлаш, унга эҳтиром кўрсатиш ўзбек халқига хос олижаноб хусусиятлардан. Шу маънода, янги Ўзбекистонда хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни ва мавқенини мустаҳкамлаш борасида давлат аҳамиятига молик тарихий ва салмоқли ишлар қилинмоқда. Аёлларнинг жамиятдаги ўрни ва ролига юқори баҳо бериб, ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш, билимдон, замонавий мутахассис, малакали касб эгалари бўлиши ҳамда соғлом ва мустаҳкам оила қуриши учун зарур шарт-шароит яратиш, биринчи навбатда, соғлом бола туғилиши, уни тарбиялаш, оналар ва болалар соғлигини муҳофаза қилиш давлатимиз ҳамда жамиятимизнинг доимий эътиборидоғи энг устувор вазифадир.

АЁЛНИ УЛУҒЛАШ оилани, Ватанни, келажакни улуғлаш демакдир

кафолатлашнинг асосий принциплари мавжуд бўлиб, булар қонунийлик, демократизм, хотин-қизлар ва эркекларнинг тенг ҳуқуқлилиги, жинс бўйича камситишга йўл қўйилмаслиги, очкилик ва шаффофликдир. Халқаро ҳамжамиятда муносиб ўринга эга бўлган Ўзбекистоннинг давлат ва жамият сифатидаги тараққиёти силсиласида аёлнинг ўрни, сиёсий ва ҳуқуқий маданияти алоҳида аҳамият касб этади.

2030 йилгача бўлган даврда БМТ Глобал кун тартибининг Барқарор ривожланиш мақсадларини изчил амалга ошириш бўйича тизимли ишларни ташкил этиш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарори билан тасдиқланган "2030 йилгача бўлган даврда барқарор ривожланиш соҳасидаги миллий мақсад ва вазифалар"нинг 5-мақсади — гендер тенглигини таъминлаш ва барча хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтириш мамлакатимизда хотин-қизлар ва эркекларнинг тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларини таъминлашга қаратилган ислоҳотлар билан ҳамоҳангдир.

Бундан 6 йил аввал ОТМларда 110 минг атрофида хотин-қиз тахсил олган бўлса, ҳозир улар сони 653 мингдан зиёдни ташкил этмоқда. Шу тариқа бугун олийгоҳларда ўқиётган 1 миллион 300 минг нафарга яқин талабанинг ярмидан кўпи қизлар улушига тўғри келади. Янги тартибга мувофиқ, магистратурада ўқиётган 10 мингдан орტიқ талаба қиз учун 68 миллиард сўмдан зиёд контракт пуллари давлат томонидан тўлаб берилди. 181 минг 500 нафардан орტიқ қиз-

ларимиз учун имтиёзли таълим кредитлари ажратилди. Бу ҳам қизларнинг илм олиш, касб эгаллашга иштиёқини оширади, жамиятимизда зиёли аёллар сафи кенгайтиришга хизмат қилади. Аёлларимиз интеллектуал салоҳияти, чуқур билими ва изланишлари билан илм-фан ривожига ҳам муносиб ҳисса қўшмоқда.

Хотин-қизлар билим ва тажрибаси, профессионал малакаси ва маҳорати билан кўпгина жабҳаларда илгор, ҳатто етакчи мавқеларни эгаллашпти. Бугун опа-сингилларимиз қалбида жўш ураётган шукроналик, миннатдорлик ҳисси амалий фаолиятга қўчиб, ҳар соҳада юксак натижаларга эришишга руҳлантирмоқда. Ана шундай юксак эътибор ва ғамхўрлик натижасида хотин-қизларнинг ора-интилишлари рўёбга чиқиб, интилувчан ва ташаббускор аёллар турли соҳаларда юксак натижаларга, улкан муваффақиятларга эришмоқда. Мамлакат ва жамият ҳаётида фаоллик ҳамда ташаббускорлик кўрсатган, самарали меҳнати билан оиланинг шаклланиши, фаровонлиги мустаҳкамланишига, оналик ва болалик муҳофазасига муносиб ҳисса қўшган оддий хотин-қизларимиз ҳам ҳеч қачон эътибордан четда қолаётгани йўқ.

Бундан 6 йил аввал ОТМларда 110 минг атрофида хотин-қиз тахсил олган бўлса, ҳозир улар сони 653 мингдан зиёдни ташкил этмоқда. Шу тариқа бугун олийгоҳларда ўқиётган 1 миллион 300 минг нафарга яқин талабанинг ярмидан кўпи қизлар улушига тўғри келади. Янги тартибга мувофиқ, магистратурада ўқиётган 10 мингдан орტიқ талаба қиз учун 68 миллиард сўмдан зиёд контракт пуллари давлат томонидан тўлаб берилди. 181 минг 500 нафардан орტიқ қиз-

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан икки нафардан талабгорга бериладиган бўлди. Бу ҳам соҳаси ва йўналишида улкан ютуқларга эришаётган қизларимизга катта имконият яратмоқда, иқтидорлилар сафини янада кенгайтирмоқда.

Янги Ўзбекистон сиёсатининг асосий йўналишларидан бири сифатида аёллар унинг нимаки зарур бўлса, барчасини муҳайё қилишга, нозик елкасидаги оғир юклардан халос этишга, умуман, барча ислоҳотларнинг марказида аёллар ва болалар туриши, уларга ҳар томонлама ғамхўрлик кўрсатиши таъминлашга катта эътибор қаратилмоқда. Хотин-қизларнинг ҳаёт ва меҳнат шариотларини яхшилаш, уларга дахлдор ижтимоий муаммоларни ҳал этишга устувор аҳамият берилмоқда. Жумладан, "Аёллар дафтари" доирасида катта тадбирлар амалга оширилмоқда. Қисқа муддатда салкам 700 минг аёлга амалий ёрдам кўрсатишнинг дастури доирасида чора-тадбирлар натижасида юз минглаб хотин-қизнинг бандлиги таъминланди. 233 мингдан зиёд аёлга 4 триллион 700 миллиард сўм кредит ажратилди. 252 мингдан орტიқ хотин-қиз меҳнат бозорида талаб юқори бўлган касб-ҳунар ва тадбиркорликка ўқитилди.

авлодни вояга етказишга қаратилган, узоқни ўйлаб, пухта ишлаб чиқилган чора-тадбирлар дастури ҳаётга изчил жорий этилаётган.

Хотин-қизларда учрайдиган касалликларни репродуктив саломатлик ва диагностика марказлари фаолият кўрсатмоқда. Кўп тармоқли поликлиника ва қишлоқ оилавий поликлиникалари сони ортиб бормоқда. Ушбу тиббиёт масканларида аёллар ва қизлар йил давомида чуқурлаштирилган кўрикдан ўтказилиб, уларга доимий патронаж хизмати кўрсатишмоқда. Бу эса оналар ва болалар саломатлигини мустаҳкамлаш учун замин яратаетир. Хотин-қизларнинг аҳоли билан қўриқлари самарали ташкил этилаётгани туфайли аёллар ўрта-сида касалликлар қарийб 2 баробар, оналар ўлими 3 баробар, гўдаклар ўлими салкам 4 баробар камайди.

Янгича ёндашувлар

Жонибек ТАВАКАЛОВ, Илм-фанни молиялаштириш ва инновацияларни қўллаб-қувватлаш жамғармаси ижрочи директори

Касбини тўғри танлаш учун инсон ўсимир ёшидаёқ қизиқиши, салоҳияти ва келажакда ўзини қайси соҳада кўра олишини тахлил қилиши зарур. Шунингдек, келажакда ишсизликдан азият чекиб, иқтисодий муаммоларга дуч келмаслик учун яна бир муҳим омил бу — меҳнат бозорига вазиетини ўрганиш ва йўналишига мос олий таълим муассасасини танлаш. Зеро, меҳнат бозоридоғи вазиетини ўрганишнинг қадрига тайёрлашдаги нотунонослик ва иқтисодиётнинг айрим тармоқларида мутахассислар етишмовчилигига олиб келиши мумкин. Шунингдек, илм олишнинг асосий йўналишига мос олий таълим муассасасини танлаш, зеро, меҳнат бозоридоғи вазиетини ўрганишнинг қадрига тайёрлашдаги нотунонослик ва иқтисодиётнинг айрим тармоқларида мутахассислар етишмовчилигига олиб келиши мумкин. Шунингдек, илм олишнинг асосий йўналишига мос олий таълим муассасасини танлаш, зеро, меҳнат бозоридоғи вазиетини ўрганишнинг қадрига тайёрлашдаги нотунонослик ва иқтисодиётнинг айрим тармоқларида мутахассислар етишмовчилигига олиб келиши мумкин.

АМАЛИЁТ УЧУН ҲАҚ ТўЛАШ ТАЛАБАГА ҲАМ РАҒБАТ, ҲАМ ИШОНЧ

Ҳар бир инсон ўзининг муваффақият қилганини топишида қобилияти ва шахсиятига мос касбини танлаш муҳим ўрин тутаети. Тўғри танланган касб-ҳунар — келажакдаги ишонч, хотиржамлик ва моддий фаровонлик, демек. Касбини севувчи инсон унга масъулият билан ёндашиб, вазифаларини пухта бажаради, соҳанинг ичида яшашни бошлайди. Бу эса, ўз навбатида, жамият ривожига ҳам бевосита ҳисса бўлиб қўшилади.

бири ҳам ҳодимнинг касбий малакаси эканини ҳисобга олсак, малака амалиёти талабаларга ўз салоҳиятини баҳолаш, ўқини жараёнида ўз устида кўпроқ изланиб, камчиликларини тахлил қилган ҳолда уларни бартараф этиш имконини беради.

Қадрлар тайёрлаш жараёнида муҳим бўлган малака амалиётини янада такомиллаштириш юзасидан эндиликда юртимизда Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 8 январдаги "Олий таълим ташкилотлари талабаларининг ҳақ тўланадиган малака амалиётини ташкил этиш тартиби тўғрисида"ги қарорига мувофиқ, олий таълим муассасалари талабаларининг иқтисодиёт тармоқлари корхоналарида ҳақ тўланадиган ишлаб чиқариш амалиётини ташкил этиш тартиби йўлга қўйилди. Ушбу тартиб Президентимизнинг 2023 йил 3 июлдаги "Мазмурий ислоҳотлар доирасида олий таълим, фан ва инновациялар соҳасида давлат бошқарувини самарали ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори ижросини таъминлаш ҳамда талабаларнинг назарий билимини амалиётда мустаҳкамлаш, уларни касбий фаолиятга тайёрлаш даражаси ва сифатини ошириш, шунингдек, амалиёт ўташ даврида қўллаб-қувватлаш мақсадида жорий этилди.

икки йиллик меҳнат стажига эга бўлган юқори малакали (турли вазирлик, идора, илмий ва илмий-тадқиқот муассасаларидан ҳам келишув асосида жалб этилиши мумкин) камиди 7 нафар (тоқ сонли) аъзодан иборат таркибда тузилади. Сўнг ҳудудлар, соҳалар, олий таълим муассасалари кесимида амалиёт ўташ учун ўринларни ажратади ҳамда танлов тўғрисида веб-сайтида

эълон беради. Вазирлик томонидан ҳар йил танловни ташкил этиш бўйича ҳудудлар, соҳалар ва олий таълим муассасалари кесимида амалиёт ўташ учун 500 та ўрин ажратилди.

Талабалар танловда иштирок этиш учун аризани ўзи таълим олаётган олий таълим ташкилотига тегишли ҳужжатлари билан почта орқали ёки электрон шаклда тақдим этади. Танловда қатнашиши учун эса талаба битирувчи босқичда тахсил олаётган таълим йўналиши (ёки мутахассислиги) тармоқ корхонасидаги фаолият йўналишига мос ва у Ўзбекистон Республикасининг резидентли бўлиши зарур.

Талабаларга олий таълим муассасасидан ва қабул қилувчи ташкилотдан амалиёт раҳбарлари бириктирилиб, улар амалиёт давомида талаба томонидан амалиёт дастурининг ўз вақтида бажарилишини назорат қилади ва унга амалий ёрдам кўрсатади.

Қарорга асосан, талабаларнинг амалиёти бўйича ҳаражатлари қоплаб бериш вазифаси Илм-фанни молиялаштириш ва инновацияларни қўллаб-қувватлаш жамғармасига юклатилган. Қарорнинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, ишлаб чиқариш амалиётини намунали ўтаган талабаларни ўқини тамомлаганидан сўнг ушбу ташкилотларнинг ўзида ёки уларнинг ҳудудий бўлиmalarидоғида ички имкониятдан келиб чиқиб, иш билан таъминлашга тавсия этилади.

тажриба орттириш, соҳани ич-ичидан ўрганиш билан бир қаторда меҳнатнинг моддий рағбатлантирилиши унга янада кўпроқ мотивация бериши табиий. Бундан ташқари, бу талабаларнинг ўзига ишончи ортишига ҳам сабаб бўлади.

Меҳнат бозорида ҳали ўз ўрнини топишга улгурмаган ёшлар ўз билимининг амалда санаб кўриши ва бунга баҳо берилишини хоҳлайди. Кўпинча ҳақ тўланмайдиган амалиёт талабага кетган вақти ва меҳнати беқадр бўлиши туғйисини бериши мумкин. Йўналиши бўйича ишлаб чиқариш корхонасида қисқа муддат бўлса-да, фаолият олиб бorgan талабанинг моддий рағбатлантирилиши унинг соҳага бўлган қизиқиши ва ўзига ишончини янада кучайтиради. Рухланиш амалиётининг келажакда кўпроқ ишлаб, янада каттароқ марафаларга эришиб, меҳнати учун муносиб ойлик маош олишига бўлган ишончи ҳам ортади.

Бу борада хорж тажрибасини кўриб чиқадиган бўлсак, ушбу амалиёт АКШ, Хитой, Канада, Япония, Малайзия каби ривожланган давлатларда кенг қўлланилади. Мисол учун, АКШнинг етакчи университетларида иқтидорли ва изланувчан талабалар махсус бириктирилган профессор-ўқитувчилар томонидан саралаб олинб, турли саннат лойиҳаларида ишлаш учун ҳақ тўланадиган амалиётга жалб қилинади. Амалиёт муддати 4 ойдан 18 ойгача давом этиши мумкин. Лойиҳалар орасида, айниқса, тиббиёт, маркетинг, муҳандислик, технологиялар каби соҳаларга тегишлилари жуда кўп учрайд.

Мозий — ҳақиқатнинг тарозиси

Абдулхамид Чўлпон:

“МЕН ЮРТИМНИНГ ПОК ИСТАКЛИ КУЧИМЕН...”

Нурбой ЖАББОРОВ, филология фанлари доктори, профессор

Маърифатпарар жадидларнинг энг катта орзуси истиқлол бўлгани аён. Хўш, миллий истиқлол ҳақидаги орзуларини Чўлпон қандай рамз ва тимсоллар орқали ифода этди? Улардан айримларини таҳлил этишга ҳаракат қиламиз. Бизнингча, улардан биринчиси — хаёл. Шоир наздида хаёл — миллатнинг озодлиги, юксалишини ифодаловчи поэтик рамз. Ушбу поэтик рамз Чўлпон шеърятда қандай мазмунни ифодалайди. Аён ҳақиқат шундаки, вужудни занжирбанд этиш мумкин, лекин хаёлини эмас. Энг оғир мустамакка замоналарида эркинликнинг сақлаб қолиши мумкин бўлган ягона нарса бу хаёл эди. Тўғри, хаёлга кишан солмоқ маҳол. Бироқ у кўкка учса, ҳавога соврилса-чи? Чўлпоннинг мана бу сатрларида акс этган изтиробнинг сабаби шунда:

Кенг хаёллар учдими кўкка
Бутун умидларим ёвларим кўмди.
“Йўл эсдаликлари”да Чўлпон мана бундай ёзади:

“Узатқучи йўқ...
Ўзим ёлғиз...
Энг яқин дўстларим деб ишониб юрган кишиларим “хайр”дан бошқани билмадилар: узатиб қўйишнинг керак эканлиги тўғрисида ўйларига тариқча бир нарса келтирмаганларга ўхшади. Кўнгилисиз, тушунки руҳ билан чиқиб кетдим. Елғизлик, ўрганган ердан айрилмиш оғирлиги бир озгача мени эзиб борди, бир озгача қийналдим. Бироздан сўнг эски танишим “хаёл” кўмагимга етди: ўзим унинг билан кенг кўкнинг юмшоқ кўрпалари устида ағанагон чоқда, гавдам чарчаси, толиқиш сезмасдан илгари отилар эди”.

Дарҳақиқат, хаёл Чўлпоннинг “эски таниш”и, руҳи тушган кезларда кўнгилга таскин берувчиси, ёлғиз қолганда содиқ йўлдоши, эзилган, қийналган пайтларда тасаллини ундан олади. Чунки хаёл, айниқса, ижодкорнинг энг яқин дўсти. Хаёл орқали у бутун оламни, етти кўкни сайр эта олади. Хаёл орзу-идеалларига қанот бағишлайди. Чўлпон “...унинг билан кенг кўкнинг юмшоқ кўрпалари устида ағанагон чоқ”ларини эслаши шундан.

Хаёл қачон одамга қувват беради? Қачонки, реал воқеликка айланса... Акс ҳолда у кўнгилга юпанч бўла олмайди. Хаёл, орзу воқеликка айланмас экан, мақсадга эришмоқ душвор. Бинобарин, ўй-хаёлни ўзига кўнгил истагини қондирмаслиги аён. Мана бу мисралар ана шундай кайфият самараси ўлароқ ижод этилган:

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока” газеталари тахририяти ДМ
МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

Қабулхона: (71) 233-56-33 Девонхона ва эълонлар: (71) 233-70-98 E-mail: info@yuz.uz Веб-сайт: www.yuz.uz: (71) 233-47-05

Кишан, гавдамдаги излар
буқун ҳам битгани йўқдир!
Темир бармоқларининг доғи
буткул кетгани йўқдир.

Шеърнинг 1922 йили ёзилгани эътиборга олинса, унда муаллифнинг шўролар сиебати авжга минаётган кезлардаги ўйлари ифодалангани аён бўлади. Шоир “башар тарихини ҳар саҳфасида қонли доғ” қолдирган, “юмилмас кўзларининг ҳар бири бир элни қаҳр айлайдиган” кишандан миллатни озод этмоқ истади. “Кишан — шеърда кулликин англатувчи рамзий образдир”, — деб ёзади Ўзбекистон Қаҳрамони, адабиётшунос Озод Шарафиддинов. — “Аммо лирик қаҳрамон шун муҳдиси ва манхус кишан қаршида дағда қадрламайди, балки унга нафратини ошқор этиб, ундан буткул кутулмоққа ишонч билдиради”.

“Кўзгагиш” шеърда ҳам кишан эркинлик рамзи сифатида намоён бўлади. Лекин

шоир шеърда тасвирланган руҳиятдан келиб чиқиб, бу кишани занг босгани, унинг узлиш вақти келгани ҳақида ёзади:
Кишанларинг занг босандин,
сергак бўлким, узилур,
Томиримда кўзгалашининг
ваҳшини қони гулурди.
Эски фикр, анъаналар энди буткул узилди,
Э битарман, ёки сенинг
салтанатинг бузилур.

Замирида зулм ва ҳақсизликни ифодалаган кишан тимсоли Ватани ва миллатини истибод исканжасида кўрган Чўлпон қалбиди ағадасиз андуҳ, чекисиз зитироб туйғуларини тажассум этгани билан шоир шеърятда алоҳида ўрин тутайди.
Булут — шоир дардларини, армонларини ифодалаган яна бир муҳим поэтик рамз. Кўш нуруни, ёруғликини тўсиши жиҳатидан бу рамз ҳам мустамакка юртнинг оғир аҳволини ифода этади:
Эй, тоғлари кўкларга
салом берган зўр ўлка,
Нима учун бошингда
қулоқ булут, кўланка?

“Мен шоирми” шеърда хаёл ва булут рамзлари уйғунликда тасвирлангани кузатилади. Хаёллари тизгинини қўйиб юборгани, улар минг қават кўкни бир бошдан сийпалаб ўтиб бораётгани ҳақида ёзар экан, шоир:
Кўланка кабудир: ўтган еридан
Сўнра қарасангиз бир нишон қалмас
деган хулосага келади. Унинг изтироби шу қадар чўнги, бошқа бир шеърда булут

рамзи замирига “Менинг кўнглимни қора?!
Ё юрт кўкида булут?” тарзидаги Ватан ва миллат дарди билан ҳамоҳанг дардли саволни жойлайди.

Чўлпон она юрт бошига тушган фожиани бутун даҳшати, бор моҳияти билан очиб беради. “Чўлпон — Чўлпондир” фикрасида Аҳмад Шукрий шоирни Шекспирга қиёслани бекзис эмас. “Чўлпон оти қулогимга кирдикча Шекспир руҳи кўринади-да турадир”, — деб ёзган эди муаллиф. — “Шекспир лиризмаси билан Чўлпон шеърятини орасида нақадар айирма ахтарсам-да, они топа олмайман. “Уйғониш”и неча топқилар ўқиб чиқдим. Шекспирни мутулаа этдим. Энг сўнг

Гўрстон, қоронги. Зим-зиё бўшлиқда
Адашган бир йўлчи... тасаввур қилингиз.
Кўрқасиз! Кўрқасиз!..

Ва лекин уқрда
Уч-тўртта юлдузнинг ўймасдан, ярқираб,
Нур сочиб тургани кўрилса... дилнингиз
Кўрқашан бир қадар тўхтар-да, ярқираб
Кўзунгиз олдида бир умид кўригур.
Шу умид қутулиш тонгининг нуридир!..
Бирок юлдуз шоир шеърларида ҳар доим ҳам умид тимсоли бўлиб келган, дейиш қийин. Чўлпон назмий асарларида баъзан умидсизликни ҳам ифодалаган. Биргина мисол:
Чарчагон йўловчи йўлдан адашса,
Текис йўл қолса-да, тоғлардан ошса,
Йўлни кўрсатувчи юлдуз-да қочса,
Шунда ипонангими ялангон чўллар?

Таъкидлаш керакки, бу сатрларда озодлик йўлидан адашган қиллат аҳволи руҳияти ўз ифодасини топган. Бу ўринда тоғ — эрк йўлидаги тўсиқлар. Йўлни кўрсатувчи юлдузнинг қочгани — ундан толе юз ўтиргани белгиси. Мана, Чўлпон шеърлари замирида миллат дарди юлдуз тимсоли воситасида қанчалик қатма-қат, нечоғлиқ тасвирчан ифодаланган.
Машхур “Қаландар ишқи” газалининг мақъасида шоир ўз тахаллуси маъносига ишора этган ҳолда мустамакка Туркистон таназули қай даражада чуқур эканини янада теран талкин қилади:
Муҳаббат осмонда гўзал
Чўлпон эдим, дўстлар,
Кўёнинг нурига тоқат қилмай,
ерга ботдим-ку.

Ушбу мақъабайтни таҳлил этар экан, профессор Беғали Қиёмов мана бундай ёзади: “Шубҳа йўқки, “Чўлпон” ва “Кўёш”нинг маънолари бу ерда жуда кенг. У осмон ёриткичлари ва ишқ-муҳаббатдаги мартабадан ҳоким ва маҳкум, ҳукмрон ва тобе сингари ижтимоий-сиёсий рутбаларгача дахлдор”.

“Юрт йўли” шеърда муаллиф ўзини узок, оғир йўлга чиққан йўлчи ҳисоблаб, бу йўлларда қилгузи — йўлбошчиси юлдуз эканини айтганда:
Узоқ... оғир йўлга чиққан йўлчи,
Бу йўлларда қилгузун юлдузидир.
Ушбу сатрларни таҳлил этар экан, адабиётшунос Дилмурод Қуронов “...йўл узок ва машаққатли; кўзланган мақсад — Юлдуз, у гоҳ булутлар орасида кўринмай қолса, гоҳ ожиз милтираса, гоҳ чарақлаб кўзни қамаштиради”, дея юлдуз поэтик рамзи ифодалаган моҳиятини таъкид қилади. Олим бу йўлдаги умид ва умидсизлик бекатларини Чўлпон ва умуман, Туркистон бошдан

“Юпанмоқ истаги” шеърда Чўлпон “Йўлни кўрсатувчи юлдуз-да қочса” дея элдан толе юз ўтирганини айтиб, қуйнади.

“Амалнинг ўлими” шеърда эса шоир эркин юлдузи ҳақида ёзади. Уни “тутқун эллар учун само кундузи” дея таърифлайди. Бу юлдузнинг изи кўнгилашда қолишдан дарак беради. Эркин юлдузи, шоир наздида, истиқлол даракчиси, эркинлик элчиси сифатида намоён бўлади.

Юлдуз — Чўлпон наздида орзу-умидни ифодалаган поэтик рамз. Тасаввур қилинг: гўрстондай қоронги. Зим-зиё бўшлиқда адашган бир йўлчи — бу тасвир шоирга истибод зулматида йўлсиз қолган она Туркистон эслади. У йўл кўрсатувчи юлдузга муҳтож. Қутулиш тонгидан муҳтож беришчи бу юлдуз миллий озодлик орзусини тажассум этади:

Гўрстон, қоронги. Зим-зиё бўшлиқда
Адашган бир йўлчи... тасаввур қилингиз.
Кўрқасиз! Кўрқасиз!..

Ва лекин уқрда
Уч-тўртта юлдузнинг ўймасдан, ярқираб,
Нур сочиб тургани кўрилса... дилнингиз
Кўрқашан бир қадар тўхтар-да, ярқираб
Кўзунгиз олдида бир умид кўригур.
Шу умид қутулиш тонгининг нуридир!..
Бирок юлдуз шоир шеърларида ҳар доим ҳам умид тимсоли бўлиб келган, дейиш қийин. Чўлпон назмий асарларида баъзан умидсизликни ҳам ифодалаган. Биргина мисол:
Чарчагон йўловчи йўлдан адашса,
Текис йўл қолса-да, тоғлардан ошса,
Йўлни кўрсатувчи юлдуз-да қочса,
Шунда ипонангими ялангон чўллар?

Таъкидлаш керакки, бу сатрларда озодлик йўлидан адашган қиллат аҳволи руҳияти ўз ифодасини топган. Бу ўринда тоғ — эрк йўлидаги тўсиқлар. Йўлни кўрсатувчи юлдузнинг қочгани — ундан толе юз ўтиргани белгиси. Мана, Чўлпон шеърлари замирида миллат дарди юлдуз тимсоли воситасида қанчалик қатма-қат, нечоғлиқ тасвирчан ифодаланган.
Машхур “Қаландар ишқи” газалининг мақъасида шоир ўз тахаллуси маъносига ишора этган ҳолда мустамакка Туркистон таназули қай даражада чуқур эканини янада теран талкин қилади:
Муҳаббат осмонда гўзал
Чўлпон эдим, дўстлар,
Кўёнинг нурига тоқат қилмай,
ерга ботдим-ку.

Ушбу мақъабайтни таҳлил этар экан, профессор Беғали Қиёмов мана бундай ёзади: “Шубҳа йўқки, “Чўлпон” ва “Кўёш”нинг маънолари бу ерда жуда кенг. У осмон ёриткичлари ва ишқ-муҳаббатдаги мартабадан ҳоким ва маҳкум, ҳукмрон ва тобе сингари ижтимоий-сиёсий рутбаларгача дахлдор”.

“Юрт йўли” шеърда муаллиф ўзини узок, оғир йўлга чиққан йўлчи ҳисоблаб, бу йўлларда қилгузи — йўлбошчиси юлдуз эканини айтганда:
Узоқ... оғир йўлга чиққан йўлчи,
Бу йўлларда қилгузун юлдузидир.
Ушбу сатрларни таҳлил этар экан, адабиётшунос Дилмурод Қуронов “...йўл узок ва машаққатли; кўзланган мақсад — Юлдуз, у гоҳ булутлар орасида кўринмай қолса, гоҳ ожиз милтираса, гоҳ чарақлаб кўзни қамаштиради”, дея юлдуз поэтик рамзи ифодалаган моҳиятини таъкид қилади. Олим бу йўлдаги умид ва умидсизлик бекатларини Чўлпон ва умуман, Туркистон бошдан

“Юпанмоқ истаги” шеърда Чўлпон “Йўлни кўрсатувчи юлдуз-да қочса” дея элдан толе юз ўтирганини айтиб, қуйнади.

кечирган ижтимоий-тарихий ҳодисалар билан боғлайди. Унинг фикрича, “Умид бекатлари — 1917 йил февраль инқилоби, Бухоро жумҳуриятининг ташкил топиши, “босмачилик” тамғасини олган миллий озодлик ҳаракатининг қучайиши... Умидсизлик бекатлари — Қўқон мухториятининг қонга ботирилиши, Бухоро жумҳуриятининг тугатилиши, миллий озодлик ҳаракатининг ягона кучга биришолмай, пароканда бўлиши...”.

Дарҳақиқат, Чўлпон шеърятдаги ҳар бир поэтик рамз замирида шоир лирик кечинмаси ва орзу-армонларидан ташқари, аниқ ижтимоий-тарихий воқелик тасвири бадий талкин этилган.

Мана бу мисраларда Чўлпон учун юлдуз эртанги нурли истиқболга умид туйғусини ифодалаган:

Мен юртимнинг пок истакли кучимен,
У юлдузнинг тугалиши кундузидир.

Ушбу мақъабайтни таҳлил этар экан, профессор Беғали Қиёмов мана бундай ёзади: “Шубҳа йўқки, “Чўлпон” ва “Кўёш”нинг маънолари бу ерда жуда кенг. У осмон ёриткичлари ва ишқ-муҳаббатдаги мартабадан ҳоким ва маҳкум, ҳукмрон ва тобе сингари ижтимоий-сиёсий рутбаларгача дахлдор”.

“Юрт йўли” шеърда муаллиф ўзини узок, оғир йўлга чиққан йўлчи ҳисоблаб, бу йўлларда қилгузи — йўлбошчиси юлдуз эканини айтганда:
Узоқ... оғир йўлга чиққан йўлчи,
Бу йўлларда қилгузун юлдузидир.
Ушбу сатрларни таҳлил этар экан, адабиётшунос Дилмурод Қуронов “...йўл узок ва машаққатли; кўзланган мақсад — Юлдуз, у гоҳ булутлар орасида кўринмай қолса, гоҳ ожиз милтираса, гоҳ чарақлаб кўзни қамаштиради”, дея юлдуз поэтик рамзи ифодалаган моҳиятини таъкид қилади. Олим бу йўлдаги умид ва умидсизлик бекатларини Чўлпон ва умуман, Туркистон бошдан

Таъкидлаш керакки, бу сатрларда озодлик йўлидан адашган қиллат аҳволи руҳияти ўз ифодасини топган. Бу ўринда тоғ — эрк йўлидаги тўсиқлар. Йўлни кўрсатувчи юлдузнинг қочгани — ундан толе юз ўтиргани белгиси. Мана, Чўлпон шеърлари замирида миллат дарди юлдуз тимсоли воситасида қанчалик қатма-қат, нечоғлиқ тасвирчан ифодаланган.
Машхур “Қаландар ишқи” газалининг мақъасида шоир ўз тахаллуси маъносига ишора этган ҳолда мустамакка Туркистон таназули қай даражада чуқур эканини янада теран талкин қилади:
Муҳаббат осмонда гўзал
Чўлпон эдим, дўстлар,
Кўёнинг нурига тоқат қилмай,
ерга ботдим-ку.

Ушбу мақъабайтни таҳлил этар экан, профессор Беғали Қиёмов мана бундай ёзади: “Шубҳа йўқки, “Чўлпон” ва “Кўёш”нинг маънолари бу ерда жуда кенг. У осмон ёриткичлари ва ишқ-муҳаббатдаги мартабадан ҳоким ва маҳкум, ҳукмрон ва тобе сингари ижтимоий-сиёсий рутбаларгача дахлдор”.

“Юрт йўли” шеърда муаллиф ўзини узок, оғир йўлга чиққан йўлчи ҳисоблаб, бу йўлларда қилгузи — йўлбошчиси юлдуз эканини айтганда:
Узоқ... оғир йўлга чиққан йўлчи,
Бу йўлларда қилгузун юлдузидир.
Ушбу сатрларни таҳлил этар экан, адабиётшунос Дилмурод Қуронов “...йўл узок ва машаққатли; кўзланган мақсад — Юлдуз, у гоҳ булутлар орасида кўринмай қолса, гоҳ ожиз милтираса, гоҳ чарақлаб кўзни қамаштиради”, дея юлдуз поэтик рамзи ифодалаган моҳиятини таъкид қилади. Олим бу йўлдаги умид ва умидсизлик бекатларини Чўлпон ва умуман, Туркистон бошдан

“Юпанмоқ истаги” шеърда Чўлпон “Йўлни кўрсатувчи юлдуз-да қочса” дея элдан толе юз ўтирганини айтиб, қуйнади.

ГАЗЕТАДАГИ МАТЕРИАЛЛАРНИ ЛОТИН ЁЗУВИГА АСОСЛАНГАН ЎЗБЕК АЛИФОСИДА ҲАҚИҚАТ УЧУН МАЗКҮР QR-KODNI SKANER ҚИЛИНГ.

Навбатчи муҳаррир: Беккул Эгамқулов
Мусаҳҳис: Шерзод Маҳмудов
Дизайнер: Зафар Рўзиев
Манзилими:
100060, Тошкент шаҳри,
Шаҳрисабз кўчаси, 85-уй

ЎЗА яқуни — 21:53 Топширилди — 22:30